

Друга Всеукраїнська наукова конференція

**«Історія та археологія
України: сучасні
тренди досліджень»**

29 квітня 2026 року

М.Одеса

Міністерство освіти та науки України

**Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет імені К. Д.
Ушинського»**

**Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка**

**Відділ історії козацтва на півдні України Науково-дослідного
інституту козацтва при Інституті історії України НАН
України**

Одеський національний морський університет

Одеський історико-краєзнавчий музей

**ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ УКРАЇНИ:
СУЧАСНІ ТРЕНДИ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Збірка наукових праць

Електронне наукове видання

Одеса – 2026

УДК 94(477)+903(477):(06)

Рекомендовано до друку кафедрою
історії України Державного закладу
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
Протокол № 11 від 20 травня 2026 р.

Рекомендовано до друку вченою радою
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
Протокол №14 від 28 травня 2026 р.

Редакційна колегія:

к.і. н., доцент Сєкерська О. П. (Одеса) – *відповідальний редактор*
Лаборант кафедри історії України Нікіфорова Н. А. (Одеса) –
відповідальний секретар
д. і. н., професор Бабенко Л. Л. (Полтава)
д. і. н. Бруяко І. В. (Одеса)
ас. Родіял Д. О. (Одеса)

Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень: збірка
наукових праць / за ред. О. П. Сєкерської. Одеса, 2026. 274 с.

Збірка наукових праць присвячена важливим проблемам сучасної
історичної науки, які стосуються сучасних трендів досліджень історії та
археології України. До неї увійшли публікації молодих вчених, аспірантів та
здобувачів освіти, оприлюднені на I Всеукраїнській науково-практичній
конференції «Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень», яка
відбулася **29 квітня 2026 року** у ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Видання розраховане на вчених-істориків, викладачів, студентів і усіх, хто
цікавиться історією та культурою України.

Рецензенти:

д. і. н., професор Михайлуца М. І.
д. і. н., професор Діанова Н. М.

Видано за редакцією авторів-здобувачів та наукових керівників

ВІДОБРАЖЕННЯ ІДЕЙ ГАДЯЦЬКОГО ТРАКТАТУ 1658 РОКУ В УГОДАХ ГЕТЬМАНІВ Ю. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ТА П. ТЕТЕРІ З РІЧЧЮ ПОСПОЛИТОЮ <i>Мірошніков Ярослав, Бачинська Олена</i>	c.126
БІОГРАФІСТИКА: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ, ПОНЯТТЯ ТА МЕТОДИ <i>Нестеренко Тетяна</i>	c.135
СТАНОВИЩЕ ПРАВОСЛАВНИХ ЦЕРКОВ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ <i>Нікіфорова Анастасія</i>	c.141
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ШТАТНА РЕОРГАНІЗАЦІЯ ГУБЕРНСЬКОГО АПАРАТУ ЯК ЧИННИК КОНСОЛІДАЦІЇ РАДЯНСЬКОЇ ЕЛІТИ ОДЕЩИНИ (1922 – 1923 РР.) <i>Павлов Роман</i>	c.150
ПОСЕЛЕННЯ ЕПОХИ ПІЗНЬОЇ БРОНЗИ ОКТЯБРІ І (ЗА МАТЕРІАЛАМИ РОЗКОПОК 1976 ТА 1978 РР.) <i>Пелик Олександр, Снитко Іван</i>	c.156
УТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК ОДЕСЬКОГО РОК-КЛУБУ ЕПОХИ 1986-1991 РОКІВ <i>Рачинський В'ячеслав-Елістер, Савченко Віктор</i>	c.166
КУЛЬТИ БОГІВ В ОЛЬВІЙСЬКОМУ ПОЛІСІ <i>Семзеніс Дарія</i>	c.175
ДІЯЛЬНІСТЬ РОБСІЛЬТЕАТРУ ЯК ЧИННИК УКРАЇНІЗАЦІЇ ОДЕЩИНИ (1924 – 1926 РР.): РЕПЕРТУАРНИЙ І ІДЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ <i>Солодка Марія</i>	c.185
СХІДНЕ ПОДІЛЛЯ ЯК КОЗАЦЬКИЙ КРАЙ: ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ (XVII – ПОЧАТОК XVIII СТ.) <i>Сотніченко Олександр</i>	c.191

В'ячеслав-Елістер Рачинський, здобувач
першого рівня вищої освіти
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського», м. Одеса

Віктор Савченко, д. і. н., професор кафедри
історії України ДЗ «Південноукраїнський
національний педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського», м. Одеса

УТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК ОДЕСЬКОГО РОК-КЛУБУ ЕПОХИ 1986-1991 РОКІВ

Анотація: Стаття присвячена дослідженню унікального соціокультурного явища – Одеського рок-клубу (ОРК) у період «перебудови». У роботі аналізуються історичні передумови виникнення клубу в 1986 році, роль молодіжних організацій у його легалізації та специфіка школи південноукраїнського року. Розглядається також і діяльність ключових колективів того часу («Бастіон», «Кошкин дом», «Кратер» та ін.), висвітлюється значення певних масштабних фестивалів («Рок-панорама», «Подольск 1987» (саме цей фестиваль став легалізацією рок-культури в СРСР), «фестиваль пам'яті «The Beatles»)), а також про розвиток музичної журналістики, що була незалежною. Окрему увагу приділяли трансформації рок-руху на початку 90-х, а саме: перехід від ідейного андерграунду до комерціалізації та причинам поступового занепаду клубної структури після розпаду СРСР.

Ключові слова: Одеський рок-клуб, рок-музика, перебудова, андерграунд, молодіжна субкультура, Євген Лапейко, Ігор Ганькевич, фестивальний рух, культурна трансформація.

Вступ. Друга половина 1980-х років стала дуже історичною у розвитку радянського народу. Нове керівництво СРСР на чолі з Михайлом Горбачовим розробили політику «гласності», «перебудови»,

що відкрило нові можливості для культурного самовираження, зокрема для певних молодіжних субкультур [1, с. 214]. Саме одна з таких найбільш виражених яскравих форм самовираження став рок-рух, який до цього часу існував напівлегально або в середовищі андерграунду [2, с. 87]. У цьому випадку, особливо місце в даному періоді посідає саме Одеса, як місто з багатою культурною традицією, відкритістю до зовнішніх впливів і специфічною міською ідентичністю [2, с. 56]. Саме в Одесі у 1985-1986-х рр. формується Одеський рок-клуб і саме ця організація стала центром консолідації місцевих рок-музикантів, платформою для творчості та важливим елементом культурного життя міста напередодні розпаду СРСР [3, с. 102]. Провінція, Bastion, Кратер, Кошкин Дом – саме ці гурти можна з гордістю та повагою назвати «титанами рок-клубу», а також основоположниками рок-музики міста біля моря.

Метою цієї статті є дослідження процесу утворення, функціонування та розвитку Одеського рок-клубу 1986-1991 років, а також відзначення сорокової річниці з дня створення клубу.

Передумови виникнення рок-руху в Одесі. Формування рок-руху в Одесі варто розглянути, як певну складову ширших соціокультурних трансформацій, які відбувались в СРСР в пізньорадянську епоху. Що це означає? Мова іде про поступову ерозію монополії культури, кризи, пов'язану з ідеологічним контролем та пошуку й використання альтернативних каналів культурної комунікації, які працювали поза державних інституцій [1, с. 214; 2, с. 87]. Варто зазначити, що рок-музика є не лише естетичним явищем, а й як формою символічного опору домінантному дискурсу.

Період 1970-х – першої половини 1980-х років культурна політика СРСР мала в собі жорсткість в регламентації художньої діяльності, яка розвивалась системою цензури, репертуарних комісій, що перевіряли цю цензуру та інституційний контроль [1, с. 210]. Але чому ж рок був страхом системи? Уся справа в тому, що музика асоціювалась із західною масовою культурою, від чого і кваліфікувалась, як ідеологічно небезпечною та внаслідок цього і витіснялось в напівлегальну або нелегальну сферу [2, с. 90]. Наслідок один – формування специфічного типу творчості, який багато дослідників звать «андерграунд», як мережу неформальних практик, що включали «квартирники», «самвидав», «магнітиздат». Квартирники у цьому ж контексті грають певну роль, як альтернативна форма існування рок-культури, оскільки вона забезпечила не лише фізичний

простір для виступів, але й створювала горизонтальні комунікативні мережі, де мова йшла про ідеї стилі та символи. Саме так формувалась первинна аудиторія рокерів та народжувалося становлення локальних музичних спільнот.

Також, один з важливих чинників розвитку руху була трансформація інформаційного середовища. Поширення магнітофонної техніки сприяло виникненню «магнітиздату», який забезпечував несанкціоноване тиражування записів [2, с. 92]. Паралельно з феноменом, певну роль відігравали іноземні радіостанції, які транслювали музику з заходу задля формування альтернативного культурного канону і розширення естетичного горизонту радянської молоді.

Якщо казати про Одесу, то такі тенденції посилювалися регіональними умовами. Портовий статус міста вдосконалив його підвищену відкритість до зовнішніх культурних впливів, що проявлялося у імпорті західних музичних матеріалів через моряків та іноземні зв'язки [4, с. 60]. Одеса була «транзитним вузлом» культурних інновацій, де відбувалась їхня адаптація та переосмислення. Так само, не менш важливою була й внутрішня культурна специфіка міста. Міська культура традиційно характеризувалась високим рівнем урбаністичної ідентичності, іронічністю, схильністю до театральної повсякденності [4, с. 63]. Ці риси у поєднанні з рок-музикою сприяли певному формуванню своєрідного місцевого стилю, який має в собі певну жанрову гібридність та семантичну багатшаровість.

До середини 1980-х рр. в Одесі вже сформувалося середовище музикантів, які мали досвід виступів, власний репертуар і певну аудиторію, що створило передумови для переходу від «андерграунду» до більш організованих форм діяльності.

Тому, виникнення Одеського рок-клубу в 1986 році було результатом багаторівневої взаємодії структурних, культурних та соціальних факторів. Воно мало в собі як проблему старої культурної системи, так і становлення нових форм організації культурного життя. Тут вже рок-культура виступає не лише, як локальна інституція, а як прояв ширших процесів трансформації, що охопили радянське суспільство наприкінці існування великої республіки.

Процес заснування Одеського рок-клубу у 1986 році слід дослідити, як результат взаємодії двох тенденцій:

1. Поступова легалізація неформальних культурних практик у межах політики «перебудови»

2. Внутрішньої потреби самого музичного середовища в поширенні власної діяльності.

Саме так, створення рок-клубу було не просто спонтанністю, а логічним етапом еволюції локальної рок-сцени [1, с.220; 2, с. 112]. Взагалі, до моменту заснування клубу в Одесі вже був певний «андерграунд» в колі музикантів і колективів, серед них такі гурти, як: «БАСТІОН» Ігоря Ганькевича та Вячеслава Рачинського, «ПРОВІНЦІЯ» Євгена Лапейка, «ДЕТИ НА ТРАВЭ» Станіслава Подліпського, «КРАТЕР» Сергія Кістерова, а також низку менш відомих, але активних команд. Вони виступали на «квартирниках», неофіційних концертах та молодіжних заходах, тим самим формуючи первинну аудиторію рокерів в місті.

Особливу роль у формуванні рок-сцени Одеси також відігравали виконавці, які тяжіли до експериментів поєднуючи рок із елементами театру (до речі, так і зародилась рок-опера), перфомансу та сатири, що відповідало загальній тенденції розвитку радянського року другої половини 1980-х років, коли відбувалося розширення жанрових меж і зростання старту творчості молоді.

Політика «перебудови» створила умови для часткової легалізації цієї діяльності. Держава, усвідомлюючи неможливість повного контролю над неформальними культурними процесами, почала інтегрувати їх у систему офіційних інституцій. Саме так, рок-клуби стали інструментом «керованої лібералізації».

Організаційною базою клубу став один із міських будинків культури, що відповідало загальносоюзній практиці студентського рок-руху, що забезпечило можливість проведення регулярних концертів, репетицій та фестивалів, де рок-музиканти вперше отримали доступ до офіційних сцен, звукової апаратури та ширшої аудиторії.

Одним з важливих елементів функціонування клубу стало створення худ. ради, яка здійснювала відбір учасників, але навіщо вона потрібна? Тому що до складу рок-клубу входили гурти, які пройшли прослуховування та отримали дозвіл на концертну діяльність і саме Бастіон та Провінція були такими найпершими гуртами [3, с. 110]. Процедура самого відбору передбачала оцінку не лише музичної частини, але і змісту текстів, що свідчить про збереження контролю від Компартії, але і тут є нюанс. У порівнянні з попереднім періодом, ці обмеження були значно послаблені, що дозволяло музикантам експериментувати з тематикою та стилістикою.

Створення рок-клубу мало і важливе символічне значення, яке

означало перехід рок-музики з маргінального простору у частково легітимізовану сферу публічної культури. Для одеситів це була можливість не лише розширити аудиторію, а й увійти в ширший контекст радянського рок-руху, комунікуючи з гуртами з інших міст. Саме так, заснування Одеського рок-клубу у 1986 році стало точкою кристалізації рок-сцени, що вже існувала в бульш латентній формі. Тут був як інституційний вимір (контроль, організація, легалізація), так і культурний (формування спільноти, розвиток стилю, розширення творчих можливостей), що визначило подальший розвиток рок-культури в Одесі наприкінці 1980-х років.

Розвиток рок-культури в Одесі (1986-1991). Цей період став етапом інтенсивного розвитку рок-культури в Одесі, що було зумовлено такими факторами, як інституціоналізацією культури у формі рок-клубу та загальними процесами лібералізації культурного життя в СРСР. Саме тоді відбувається перехід від фрагментарного, напівлегального існування рок-музики до більш структурованої та публічно репрезентованої форми такої діяльності [1, с. 225; 2, с. 130]. Але що все-ж зумовило? Так те, що одним із ключових факторів розвитку стало розширення концертної практики, де завдяки діяльності рок-клубу наші гурти отримали доступ до офіційних сцен – будинків культури, клубів, студентських просторів. Одним із таких офіційних перших фестивалів, який легалізував рок, як культуру став Подільск-87, де виступали такі гурти, як Бастіон (Одеса), Наутілус Помпілус (Ленінград), ДДТ (Ленінград) та багато інших відомих гуртів. Це все не лише збільшило кількість виступів, а й змінило сам характер взаємодій з слухачами: від квартирників до масових концертів, що стало причиною утворення нової моделі культурного споживання.

Якщо казати про Одесу, то тут в цей період дуже активно діють і розвиваються гурти «Бастіон», «Провінція», «Дети на травэ» «Кратер». Вони формували ядро одеської сцени, визначаючи її орієнтири як естетичні, так і тематичні. Але паралельно з'являються нові гурти, що свідчить про розширення музичного середовища та його певний настрій. Характерною рисою рок-культури Одеси була і жанрова альтернатива, бо на сцені співіснували різні напрями – від класики та блюзу до панку, постпанку та хард-року [4, с. 64], що свідчить про поступову інтеграцію сцени у щось більше, а також про зростання рівня музичного таланту та компетентності виконавців. Разом з цим, важливим аспектом розвитку була еволюція змістового наповнення рок-музики, бо саме послаблення цензури дозволило

музикантам звертатися до соціально-значущих тем, як то: криза радянського суспільства, проблеми особистої свободи, відчуження та проблеми моралі.

В текстах цих пісень дедалі частіше з'являються елементи критики, іронії, філософська думка на основі реальності. Якщо казати про своєрідність одеської сцени, то вона проявлялась саме в поєднанні соціальної проблематики з іронічністю та театральністю, що є притаманним місту. Значна частина гуртів використовувала елементи сатири, абсурду, гротеску, що надавало творчості певного колориту, виразної ідентичності, де рок-культура була не лише, як явище, а й форма культурного самовираження [4, с. 63]. Із спогадів лідера гурту «Бастіон» Вячеслава Рачинського: «... Ми не були просто рокерами, ми були бойовими рокерами, які творили більше, ніж музику, показуючи свою позицію в цьому світі та наше бачення майбутнього...».

Одним з важливим напрямів стало проведення фестивалів та концертів поміж усіх міст України та країн колишнього СРСР. Одеський рок-клуб виступав організатором або співорганізатором таких заходів. Це сприяло встановленню певних зв'язків між різними рок-клубами, сценами та інтеграції одеських музикантів у загальносоюзну тусовку [2, с. 135]. Надалі сталося і формування інфраструктури рок-культури. Не дивлячись на обмеження, з'явилися можливості для запису музики, поширення концертних записів, обмін між музикантами певним матеріалом. Магнітиздат і далі відіграв важливу роль, але у поєднанні з більш офіційними каналами [2, с. 92].

Водночас, розвиток рок-культури супроводжувався певними суперечностями. З одного боку, розширились можливості для творчості, а з іншого – збереглися нотки контролю через систему рок-клубу та художніх рад, що створило «часткову свободу», в межах якої музиканти змушені були балансувати між самовираженням і допустимими рамками. Наприкінці 1980-х років рок-культура в Одесі досяг вершини свого розвитку. Поступово змінюються умови її існування: з послабленням контролю з боку держави рок-музика втрачає статус опозиції і починає інтегруватися в нові, ринкові форми виробників культури. Це ставить перехід до нового етапу, який варто пов'язати із пострадянською трансформацією музичного середовища.

Отже, розвиток рок-культури в Одесі цього періоду був складним і багатогранним процесом, який поєднав в собі інституційні зміни, естетичну еволюцію та певні трансформації і став важливим етапом формування сучасної музичної культури Одещини, залишивши

помітний камінець в історії українського року.

Криза та завершення діяльності Одеського рок-клубу (1990-1991 рр.). Заключний етап існування Одеського рок-клубу припадає на 90-ті і безпосередньо пов'язаний із глибокими політичними, економічними та соціокультурними трансформаціями, що відбувались в СРСР напередодні його розпаду. У цей період змінюються не лише умови функціонування культурних інституцій, але й сама логіка існування рок-клубу, як явища, який раніше рухався у специфічному балансі між легальним та неформальним [1, с. 230; 2, с.145].

Одним із ключових чинників кризи клубу стала втрата ним інституційної необхідності, бо якщо в другій половині 80-тих рок-клуб був посередником між музичним рухом та державою, то на початку 90-тих ця функція поступово зникає та лібералізація культурного простору та фактичне скасування цензурних обмежень дозволяти музикантам діяти автономно та без залучення офіційних структур. Але паралельно, відбувається трансформація економічної моделі культурного виробництва. Перехід до ринкових відносин супроводжується різким скороченням державного фінансування культурної сфери, що безпосередньо вплинуло на діяльність клубу, оскільки багато концертних майданчиків втратили можливість регулярно організовувати заходи, а технічна база та ресурси значно погіршились.

В таких умовах, музиканти були змушені адаптуватись до нових реалій. Частина гуртів, які раніше входили до складу Одеського рок-клубу намагалися перейти до комерційної моделі діяльності, організовуючи самостійні концерти або співпрацюючи з приватними організаторами. Це був фестиваль «Пікейні жилети», які гурт «Бастіон» разом з лідером гурту «Провінція» Євгеном Лапейко влаштували на честь вшанування пам'яті лідера першого гурту Ігоря Ганькевича. Також, гурт «Провінція» почав більше виступати в театрі Музичної комедії, де грали композиції свого лідера-маестро та елементи рок-опери. Інші команди припинили існування через браку коштів або внутрішні проблеми. Також, важливим нюансом кризи стало зниження соціальної значущості рок-культури. У другій половині 1980-х років рок був символічною опозицією до офіційної культури, однак, коли СРСР припинив своє існування, то і опозиція втратила актуальність, бо рок припинив бути маркером протесту і поступово стає спектром масової культури [2, с. 150]. Також причиною є відкриття кордонів та поява нових каналів доступу до західної музики, внаслідок чого інтерес до локального року знизився.

У 1991 році на тлі розпаду СРСР, Одеський рок-клуб фактично припинив своє існування. Його зникнення не було моментальним, а скоріше результатом поступового згортання діяльності, зміною умов та внутрішньою втратою функціональності. Але завершення діяльності рок-клубу не означало зникнення явища, як такого, бо він почав розвиватись у нових формах, поза межами державного контролю, адаптуючись до певних ринкових умов та нових реалій. Багато музикантів, які починали діяльність тут, згодом стали учасниками пострадянської сцени.

Так, криза та завершення діяльності Одеського рок-клубу були закономірним наслідком глибоких трансформацій радянського суспільства. Рок-клуб, який виник, як форма співіснування держави та культури в нових умовах був без сенсу, поступившись місцем більш гнучким формам культурної організації.

Висновки. Отже, утворення Одеського рок-клубу у 1986 році стало результатом поєднання соціокультурних змін пізньорадянського періоду та розвитку неформального музичного середовища. Його поява була зумовлена, як потребою легалізації рок-руху, так і метою держави інтегрувати альтернативну культуру у свій контроль. В 1986-1991 роках рок-клуб відіграв важливу роль у формуванні одеської рок-сцени, сприяв розширенню концертної діяльності, розвитку музичних колективів і становленню локальної культурної ідентичності. Водночас, його діяльність поєднувала елементи творчої свободи та ідеологічного контролю.

Завершення існування рок-клубу на початку 1990-х років було пов'язане зі зміною політичних і економічних умов, що призвело до втрати ним функціональної необхідності. У нових умовах рок-культура продовжила розвиток поза межами подібних інституцій.

Таким чином, Одеський рок-клуб став важливим етапом у розвитку рок-культури, відобразивши процес переходу від неформального до частково легалізованого, а згодом – до незалежного існування музичного середовища.

Список використаних джерел

1. Історія української культури ХХ століття /ред. В. А. Смолій. Київ : Либідь, 2005. 512 с.
2. Троицкий А. К. Рок в СССР: опыт популярной энциклопедии. Москва : Музыка, 1991. 384 с.
3. Кагарлицький Б. Ю. Культура і політика в СРСР. Київ :

Основи, 2003. 320 с.

4. Ярмоленко О. В. Молодіжні субкультури в Україні кінця ХХ століття. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. 256 с.

*Elister Rachynskyi,
Viktor Savchenko*

THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE ODESSA ROCK CLUB IN THE PERIOD 1986-1991

Abstract: *This article is devoted to the study of a unique sociocultural phenomenon – the Odessa Rock Club (ORC) – during the “perestroika” period. The paper analyzes the historical preconditions for the club’s emergence in 1986, the role of youth organizations in its legalization, and the specific characteristics of the South Ukrainian rock scene. It also examines the activities of key bands of that time (“Bastion,” “Koshkin Dom,” “Krater,” etc.), highlights the significance of certain large-scale festivals (“Rock Panorama,” “Podolsk 1987” (it was this festival that marked the legalization of rock culture in the USSR), “The Beatles Memorial Festival”), as well as the development of independent music journalism. Special attention is given to the transformation of the rock movement in the early 1990s, specifically: the transition from an ideological underground to commercialization and the reasons for the gradual decline of the club scene following the collapse of the USSR.*

Keywords: *Odessa Rock Club, rock music, perestroika, underground, youth subculture, Yevgen Lapeiko, Igor Gankevich, festival movement, cultural transformation.*

Електронне наукове видання

Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень: збірка наукових праць / за ред. О. П. Секерської. Одеса, 2026. 274 с.

Збірка наукових праць присвячена важливим проблемам історичної науки, які стосуються сучасних трендів досліджень історії та археології України. До неї увійшли дослідницькі нароби молодих вчених, аспірантів та здобувачів освіти першого – другого рівнів, які були оприлюднені на II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень» 29 квітня 2026 року у Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Видання розраховане на дослідників-істориків, викладачів, здобувачів освіти і усіх, хто цікавиться історією та культурою України.

Матеріали подано в авторській редакції

Макетування: Родіяд Д. О.

Дизайн обкладинки: Засоба К. І.

Одеса 2026